

ԻՄ ԱՌԱՋԻՆ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁԸ

ՄԱՐԿ ՏՈՒԷՆԻ

Ես տասներեք տարեկան հասակումս մի սրամիտ տղայ էի և մինչև անգամ աչքի ընկնող սրամիտ. գոնե ես այդ կարծիքը ունեի իմ մասին:

Իմ սյուտանեկութեան այդ վաղ ժամանակում՝ ես սիրտ արի առաջին տպրադրութեան տալ իմ գրեթե, որ բոլորովին անսպասելի կերպով մեծ աղմուկ գցեց մեր հասարակութեան շրջանում: Իմ յօդածիկով, կարելի է ասել, պարծենում էր մեր հասարակութիւնը, ինչպէս և ես ինքս:

Ես, ինչպէս ասում են, լրագրի «չարածնին» դարձայ և այն էլ մի քաջարի ու փառասէր չարածնի:

Հօրեղբայրս հրատարակում էր «Հաննիբալեան շարաթաթերթ», անունով մի լրագիր, որ արժէր տարին երկու դոլլար, նշանակել էր վճարը կանխիկ, ունէր հինգ հարիւր բաժանորդ, որոնք լրագրի վճարը փոխարինում էին վառելափայտով, կաղամբով և փչացած շաղգամով:

Եւ ահա ամառւայ մի գեղեցիկ օր՝ հօրեղբայրս, ստիպւած լինելով մի շաբաթով հեռանալ քաղաքից, հարցրեց ինձ՝ կարող եմ ես արդե՞օք նորա բացակայութեան միջոցին՝ յանձն առնել նորա լրագրի խմբագրութիւնը:

Ի՞նչ ասել կ'ուզիս Ով չի կարող ցանկանալ իւր ոյժերը փորձել: Ի հարկէ ամենամեծ պատրաստականութեամբ ընդունեցի: Եւ ահա ինչ բանից ես սկսեցի:

Մի պարոն Խ*, այդ ժամանակ խմբագիր էր մի ուրիշ լրագրի,

որ հօրեղբորս լրագրի հակառակորդն էր ներկայանում: Պարոն Խ*-ը հէնց այդ ժամանակները խաբւած էր մի կնոջից, որին նա սիրել էր: Խ.-ի բարեկամը մի երեկոյ գալիս է նորա մօտ, նորան տանը չէ գտնում, իսկ մահճակալի վերայ տեսնում է Խ.-ի ձեռքով գրած բաց նամակ, որով յայտնում է, որ նա անկարող է այլ ևս իւր անյաջող կեանքը շարունակել և վճռել է մեռնել՝ խեղդելով իրան Արջագետք տուած Բարեկամը շտապում է իսկոյն դէպի գետը և տեսնում է, որ Խ.-ը ջրի հոնով բարձրանում է դէպի ափը: Դուրս է գալիս, որ նա միտքը փոխել է... Քաղաքումը մի քանի օր հէնց այդ անցքի մասին էր բոլորի խօսքը: Բայց Խ.-ը չը գիտէր թէ ինքը խօսակցութեան առարկայ էր:

Այս անցքը ինձ թւեց շատ իւզալի նիւթ մի սուր յօդածիկի համար: Ես նորանից, թէև վատ, բայց մի երկայն պատմածք շինեցի, որը, ազդեցութիւն գործելու նպատակով, ճոխացրի անճոռնի նկարներով, որոնք դանակով քանդակւած էին փայտի վերայ: Այդ նկարներից մէկը ներկայացնում էր Խ.-ին այն բոլորին, երբ նա մտնում է եղել գետը՝ շապկանց և լապտերը ձեռին, գաւազանով սուղագետով ջրի խորութիւնը: Այդ բանը ինձ շատ զարմալի թւեց և ի հարկէ իմ գլուխը չէր կարող հաշի առնել այդպիսի պարսաւադրի բարոյական նշանակութիւնը:

Բոլորովին բաւական մնալով իմ սրամտութեան արդիւնքով՝ ես որոնում էի իմ յաղթութիւնների համար ուրիշ առարկաներ, երբ յանկարծ մի լաւ բան եկաւ մաքիս, այն է, որ փորձեմ գրել մի ծաղրական ոտանաւոր, որով մի լաւ կծեմ գիւղական թերթի հրատարակչին, մեղադրելով նորան մի որ և է չարած խարդախութեան մէջ և յետոյ տեսնեմ՝ թէ նա ինչպէս է վեր ու վայր տալիս և կատաղում:

Ես մտադրութիւնս իրագործեցի, նմանեցնելով ոտանաւորս յայտնի մի բանաստեղծութեան և պէտք է խոստովանեմ, որ «նմանողութիւնը» շատ անյաջող դուրս եկաւ:

Դորանից յետոյ ես ամենակատաղի ափնարկներով խայտառակեցի մեր քաղաքացիներից երկու անւանի մարդու, որոնք իսկն ասած՝ մերկացնելու արժանի ոչինչ չէին արած, բայց ես մտքումս դրել էի հօրեղբորս լրագիրը որչափ կարելի է կենդանի դարձնելու:

Այնուհետև ես մի թեթև կոթեցի մեր քաղաքը նոր եկած մի շքասէր ձանապարհորդի, որ կանանց շրջանում մեծ անուն ունէր և արտեր էր դրաւում Դա մի անվերջ ժպտացող իմաստակն էր, զիզի-պիզի հագնւող և անսահման իրանով պարծեցող: Նա իւր արած յաղթութիւնների պատւին և յիշատակին յօրինում էր տենդոս ոտանաւորներ, որ բերում էր մերթերթում տպագրելու: Իմ խմբագրութեան միջոցին՝ նա բերաւ մի ոտանաւոր այս վերնագրով «Մարիամը Հ-ում», որ նշանակում էր՝ Մարիամը Հաննիբալեան թերթում: Սրբագրութեան ժամանակ կարուլով այդ ոտանաւորը՝ ես տեսայ, որ դա ամենախայտառակ դատարկութեան մի նմուշ է, որ 'ի հարկէ պէտք է ամենեւին չը տպագրէի. բայց ես նորան հրատարակեցի, աւելացնելով հետևեալ կծու ծանօթութիւնը:

«Մեք տպագրում ենք այս անմիտ ոտանաւորը վերջին անգամը. բայց յայտնում ենք նորա հեղինակ պարոն Դ-ին, որ միւս անգամ մենք մեզ այս փորձութեան մէջ չենք զօր և խորհուրդ ենք տալիս, որ նա միւս անգամ, երբ ցանկանալու լինի դործ ունենալ իւր բարեկամահինների հետ Հ-ում, ընտրի իւր համար ուրիշ միջնորդ և ոչ թէ մեր լրագրի համարները»:

Համարը դուրս եկաւ: Նա երբէք չէի երևակայել, որ լրագրական մի այդ տեսակ չնչին բան կարող էր մի այդ տեսակ ուշադրութիւն դրաւող լինել: Մեր լրագիր պահանջողները յանկարծ բազմացան և այնպէս մեծ թւով, որ մինչև այդ ժամանակը լսած էի:

Բոլոր քաղաքը տակնուվերայ եղաւ: Վաղ առաւօտը պ. Խ-ը մտաւ խմբագրատունը՝ ձեռքին բռնած երկփողանի հրացանը: Երբ նա ինձ տեսաւ և համոզւեց, որ նորան վիրաւորողը ինձ նման մի երեխայ է, միայն ականջներս բռնեց, քաշեց և հեռացաւ. բայց մի և նոյն երեկոյեան, ինչպէս իմացանք, նա բնակարանի փողը տալիս է ու հեռանում առ միշտ մեր քաղաքից: Ճանապարհորդը, որ իւր մասնագիտութիւնով մի դերձակ էր, եկաւ իւր մկրտով և արդունկով. բայց նոյնպէս նայեց արհամարհանքով վերաս և իսկոյն հեռացաւ մեր քաղաքից: Միւս երկու անւանի քաղաքացիները եկել էին իմ դէմ դատ բանալու, բայց տեսնելով իմ չնչին մի բան լինել, դուրս փախաւ կատաղած կերպով: — Միւս օրը՝ գիւղական թերթի խմբագիրը ներս մտաւ և սկսեց անհաշիւ աղաղակել ու բարկանալ,

արիւնով վրէժ պահանջելով, սակայն վերջացրեց նորանով, որ բարեսիրտ կերպով ինձ ներեց և մինչև անգամ ինձ հրաւիրեց մերձակայ դեղատունը, որ խալառ ջնջենք Թշնամական զգացմունքը՝ դարդակելով մի-մի բաժակ ձիճո՛ւ սպանող դեղից, ինչպէս նա հանաքով ասաց ինձ՝ բաժակը բաժակիս չխկացնելով:

Հօրեղբայրս իւր բացակայութիւնից դառնալով՝ շատ բարկացաւ վերաս և ի հարկէ 'ի զուր, որովհետեւ ես լրագրին զարկ տւի, նորա մէջ կենդանութիւն փշելով և մի և նոյն ժամանակ նորան չ'ենթարկեցի կատաղի մեղադրեալների արիւնարբու հարածներին...

Բայց երբ հօրեղբայրս նայեց հոշւեմտութեանին՝ բարկութիւնը փոխեց զթուլթեան և ժպիտի: Նա տեսաւ որ ես աւելացրել եմ՝ բաժանորդների թիւը երեսուն և երեքով, որոնք արդէն նաղվ կերպով հատուցել էին բաժանորդագինը ամենայն տեսակի տնային պաշարներով և ընդեղէններով, զորօրինակ, փայտով, կաղամբով, բակլով և չը ծախւող շողգամով, և այս բոլորը այնպիսի մեծ քանակութեամբ, որ կարգին ընտանիք ունեցողին անգամ՝ երկու տարի կարող էր բաւել: